
ALGUNES ANOTACIONS HISTÒRIQUES DE SABADELL

Rafael Subirana i Ollé

En el prestatge d'un armari de la petita sala de lectura de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a Barcelona, hi ha, entre altres, un conjunt de cinc volums, format foli, amb una molt resumida transcripció documental d'escriptures en pergamí referent a ciutats i comarques de Barcelona, Lleida, Girona, Tarragona, Vic i Tortosa.

Porten el nom de "Índice Antiguo del Armario de Cataluña", i la Signatura de referència, S.L. IV. 3.4. i possiblement, pel caràcter de la lletra, foren escrits en castellà sembla que per allà el segle XIX, per alguna persona del mateix Arxiu dedicada a fer resums dels documents guardats als departaments fora de l'abast públic, i serveixen, veritablement, com un valuós catàleg d'orientació molt necessària.

En el volum primer, és on es fa esment d'Arraona, després també de Sabadell i una sola vegada de Sant Vicenç de Jonqueres i Sant Julià d'Altaura, que ja sabem que en aquells segles XI, XII, XIII i XIV, formaven part de l'extens terme de Terrassa. En fer l'actual transcripció en català, hem respectat alguns noms i paraules tal com hi són escrites, però posant cometes a cada costat, i també igualment en aquelles altres significacions dubtoses i dificultoses d'una bona traducció.

Per altra part, el lector s'adonarà d'algunes referències històriques que ja tenim conegudes, però que no hem volgut suprimir per d'aquesta manera tenir recopilat el conjunt de notícies contingudes en aquell primer volum i relacionades amb Sabadell.

Tanmateix, aquelles referències, no segueixen pas un ordre cronològic, perquè foren escrites segons la numeració on es troben guardades al fons de l'Arxiu, com així també ho fem constar al final de cada escriptura, però després d'haver preferit, en aquest article, fer la transcripció començant per les més antigues, com sembla més comprensiu per a l'investigador.

En canvi, les escriptures sense any, les hem posat al final, i precisament una d'elles, potser la més interessant, es refereix a un inventari dels objectes

existents al castell d'Arraona i d'una casa del propi castell i adjunt a la mateixa fortificació, i encara que no estigui datada, és fàcil comprendre que ha de pertànyer al segle XI o com a màxim a principis del XII.

En dir que la casa en qüestió era situada al costat del castell, ens referim, naturalment, a l'altre costat del vall que aïllava el turó, com ho demostren els vestigis de fonaments que hi pogueren localitzar. Veure en tot cas, la Revista Arraona, número 2, de l'any 1976, on hi ha un article nostre descrivint els treballs d'investigació que al seu dia hi vàrem fer gràcies a l'ajuda d'uns amics col·laboradors.

També agraint la molt valuosa aportació gentilment oferta dels senyors A.M. Mundó i Jesús Alturó, podem oferir la transcripció de l'interessant document fins ara inèdit, tot esperant que en una altra ocasió, com ara ho han fet cada un de dits senyors, puguin oferir-nos la traducció completa i en català d'aquest famós document que en certa manera, ve a corroborar el que nosaltres sempre havíem manifestat de l'existència d'un autèntic castell i no pas, com alguns autors han escrit, d'una sola torre defensiva, com també es comproven les altres construccions annexes a l'altre costat del vall defensiu. Gràcies novament als dilectes investigadors A.M. Mundó i Jesús Alturó, en nom propi i del Museu d'Història de Sabadell.

Gosem pensar que la persona que va fer la còpia en castellà dels esmentats documents, no devia pas tenir la preocupació de fer-ho rigorosament, encara que sigui reduït en comparació a l'original, perquè no falta gaire idea per a comprendre que n'hi ha alguna que no queda prou clara, però a falta de comprovar-ho per no haver mirat els originals, hem preferit no corregir ni modificar cap paraula, i diem això per al propi coneixement del lector. Per exemple, es pot llegir una escriptura de l'any 1069, que anomena Canyoneres, masia al Vallès, però diu al terme d'Avinyonet, i així ho posem per si entre els interessats podem aclarir-ho posteriorment, si bé sempre s'ha cregut, com ja va dir Miquel Carreras, que ja en el segle X, la masia de Can Canyoneres formava part del terme d'Arrahona.

RELACIÓ DE LES ESCRIPTURES

Esriptura feta a les Nones de Desembre, any 19 del rei Enric, que correspon a l'any 1049, on hi ha l'acord de convenció entre Raimon Seniofret i Bernat Amat, sobre el castell d'Arraona, amb els seus termes, parròquia de Sant Feliu d'Arraona i la parròquia de Sant Pere de "Riurditp".

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 716".

Esriptura feta a les Calendes d'Agost, any 24 del rei Enric, que correspon a l'any 1054, davant el levita Raimon, contenint la venda que Bernat Amat va efectuar a favor de Guillem Bernat i "Ermessendis", la seva muller, del castell d'Arraona, amb tots els seus drets i pertinences, per la quantitat de 50 unces d'or, moneda de Barcelona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 732".

Esctura feta a 3 de les Nones d'Agost, any 24 del rei Enric, que correspon a l'any 1054, davant el levita Raimon, contenint la contracta entre Guillem Bernat i la seva muller Ermengardis, amb Bernat Amat de "Riurditp", per raó del castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 714".

Esctura feta a 3 de les Nones d'Agost, any 24 del rei Enric, corresponent a l'any 1054, amb la contracta acordada entre Guillem Bernat i Ermengardis, la seva muller, junt amb Bernat Amat de "Riutdisto", sobre el castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 742".

Esctura del dia 2 dels Idus de Febrer, any 4 del rei Felip, que correspon a l'any 1063, feta per Raimon, Levita, contenint l'acord convingut entre Guillem Bernat i Ermengardis, llur muller, amb Bernat Amat, referent al castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 717".

Esctura feta el dia 4 de les Calendes d'Abril de l'any 5 del rei Felip, que correspon a l'any 1065, contenint la reverència i l'homenatge que sobre Guillem, fill de Solastendis, va oferir a Ricard Guillem de Barcelona, i a Ermessendis la seva muller, amb la promesa d'ésser sempre fidel i ajudar-los per quan tinguessin seu, el castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 723".

Esctura feta a 4 de les Calendes de maig, any 9 del rei Felip, corresponent a 1069, davant el sacerdot Raimon, referent a la donació que Raimon Bernat i la seva esposa Ermengarda feren a favor del prevere Raimon, d'una masia amb totes les seves pertinències, que anteriorment havia estat de la propietat del sacerdot Bonuci. Dita masia era situada al comtat de Barcelona, dins el terme del castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 725".

Esctura del dia 10 de les Calendes de maig, any 9 del rei Felip, que correspon a l'any 1069, davant el prevere Dalmau, en referència a la donació que Guillem Bernat i Ermengarda, llur muller, feren a favor de Raimon Miró, d'una masia situada al comtat de Barcelona, al Vallès, terme d'Avinyonet (?) coneguda amb el nom de "Cannameres".

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 741".

Esctura feta a les Nones d'Octubre de l'any 1076, en temps del rei Felip, davant el Levita Raimon, en què es fa reverència i homenatge a Berenguer Bonfill, fill de Sanxa, a favor de Guillem Bernat d'Odena, fill de Guilla o Suisla, i Ermengarda, la seva muller, filla de Disposia, per raó del castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 724".

Esriptura feta a 2 de les Nones de Desembre, any 17 del rei Felip, corresponent a l'any 1076, en la qual es fa constar el donatiu que Raimon va realitzar personalment de l'església situada al comtat de Barcelona, al Vallès, dins els termes d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 130".

Esriptura feta a 4 de les Calendes de Juliol, any 29 del rei Felip, que correspon a l'any 1089, on consta donació de Raimon Guillem, Galceran i Ermessendis, feren a Déu i a l'església situada al comtat de Barcelona sota els termes d'Arraona, de les masies i terres que tenien entre Arraona i Polinyà.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 726".

Esriptura feta a 8 dels Idus d'Agost de l'any 39 del rei Felip, que correspon a l'any 1098, amb la donació de Ramon Guillem i la seva muller Ermeniardis, feren a favor de Udolard d'una peça de terra i un molí que tenien al comtat de Barcelona, dins els termes d'Arraona, prop de Ripollet.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 746".

Esriptura feta en els Idus de Gener de l'any 41 del rei Felip, que correspon a l'any 1100, on consta l'empenyorament fet pels germans Raimon Guillem i Pere Guillem d'Òdena, que junt amb les seves mullers Ermeniarda i Ermessendis, feren a Ricard Guillem i a la seva muller Ermessendis, residents a Barcelona, del castell d'Arraona i tots els seus drets i pertinences per la quantitat de 40 lliures de plata.

Com així consta de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 712".

Esriptura feta a 10 de les Calendes d'Agost, any 42 del rei Felip, que correspon a l'any 1102, que conté el laude, o sentència arbitral que Raimon de Castellvell i el Prior de Sant Adrià, Oleguer, junt amb altres personalitats, es reuniren pel raonament de les gestions que tenien Ramon Guillem d'Òdena i el seu germà Pere junt amb les seves mullers, referent a Ricard Guillem i la seva muller, per raó de l'empenyorament que tenien del castell d'Arraona.

Com així consta de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 715".

Esriptura del dia 10 de les Calendes d'Abril de l'any 45 del rei Felip, que correspon a 1107, en la qual s'hi fa constar el donatiu dels germans Dalmau i Pere, que junt amb les seves mullers Sancia i Arsendis, feren a l'església situada al comtat de Barcelona, sota els termes d'Arraona, i de les terres que posseïen al mateix comtat, però ja dins la parròquia de Sant Vicenç de Jonqueres.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 719".

Esriptura de 8 dels Idus de Març, any 5 del rei Lluís, corresponent a l'any 1113, en la qual es fa esment de la reverència i homenatge que Arbert Bernat

va fer a Ricard Guillem i la seva muller Ermessendis, residents a Barcelona, de tenir per a ells sempre fidelitat i ajudar-los per la possessió del Castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 747".

Esriptura del 4 de les Calendes d'Abril, any 5 del rei Lluís, corresponent a l'any 1113, que conté la reverència i homenatge que Raimon Gausbert, va fer a Ricard Guillem de Barcelona, prometent fidelitat i ajuda, especialment, per la possessió del castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 718".

Esriptura del 5 dels Idus d'Abril, any 5 del rei Lluís, corresponent a l'any 1113 en la qual es fa esment de la convenció acordada entre Josfred Guillem, Ricard Guillem i la seva muller Ermessendis, i en la qual dit matrimoni donaren a Josfred Guillem, l'església de Santa Maria de Palau i les seves dècimes i primícies, com igualment li donaren el feu que Miró Raimon tenia a Arraona, però amb la condició que l'esmentat Josfred els sigui sempre fidel i bon servidor.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 728".

Esriptura del 15 d'Abril, any 5 del rei Lluís, corresponent a l'any 1113, referent a la venda que Raimon, bisbe de Barcelona, va fer a Ricard Guillem i Ermessendis, del castell d'Arraona amb els seus termes i pertinences pel preu de 60 lliures de plata.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 738".

Esriptura feta a 6 de les Calendes d'Octubre, any 6 del rei Lluís, el qual correspon a 1114, en què consta la declaració feta per Raimon Berenguer, comte de Barcelona, després d'haver acceptat la reverència i l'homenatge que li feren els habitants del castell d'Arraona, i les quals escriptures s'havien perdut i al mateix temps els fa l'absolució d'aquella reverència i de l'homenatge, però que sempre estiguin en completa fidelitat al seu senyor Ricard Guillem.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 734".

Esriptura feta a 11 de les Calendes d'Octubre, any 6 del rei Lluís, el qual correspon a 1114, on hi ha la restitució que Raimon, comte de Barcelona, marquès, comte de Besalú i Provença, amb Dolça, la seva muller, feren a favor de Ricard Guillem, del castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 737".

Esriptura feta en els Idus de Juliol, any 10 del rei Lluís, que coincideix amb el dia 15 de dit mes, de l'any 1118, davant el Levita Renallo, amb la venda que Raimon Lacer, i el seu germà Pere Albert, varen fer a favor de Pere de Terrassa, dels molins que tenien al comtat de Barcelona, a la parròquia de Sant

Julià d'Altura, junt al riu Ripoll, amb les aigües i pertinences, i també els alous que tenien al terme de Terrassa i al de Castellar, i encara, en el lloc anomenat "Carrera", davant Sant Julià d'Altura, pel cantó d'Orient, i totes aquestes propietats les vengueren pel preu de 70 morabatins de bon or.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 611".

Escriptura feta a 14 de les Calendes de Juliol, any 15 del rei Lluís, que correspon a l'any 1123, en la qual hi ha la reverència i l'homenatge que Arbert Bernat ofereix a Bernat Ricard, Pere Ricard i a Galceran Ricard, d'ésser sempre fidel a ells i ajudar-los per la possessió del castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 736".

Escriptura feta al dia 9 de Maig de l'any 1219, davant el notari Raimon de l'Olm, en què consta la sentència arbitral donada pels jutges en les qüestions pendents entre Elissenda de Sentmenat, Bernat Mach i Bernat de Trillis, en referència a la percepció de la tasca d'una vinya i un camp situats a la parròquia del castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Santa Maria de Sacós, núm. 184".

Trasllat autèntic de l'escriptura feta a 9 de les Calendes de Desembre, any 1278, davant el notari Pere de Ribalta, que convenia l'acord entre Ponç de Guàrdia, Paborde de l'església de Sant Salvador de la vila de Sabadell, Gastó, vescomte de Bearn i Berenguer de Cardona, sobre la Plaça, Mercat i Taules de dita vila.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Santa Maria de Socós, núm. 187.

Escriptura feta el dia abans de les Calendes d'Agost de l'any 1308, davant Pere de Vilardebó, notari, on consten els poders de Guilleuma, muller de l'Infant Pere, va oferir a Bartomeu Arís, o "Arin" per donar possessió del castell d'Arraona i la vila de Sabadell, al noble Bernat de Sentelles.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Jesús, núm. 93".

Escriptura feta a 8 de Juny de l'any 1366, davant Guillem de Mommany, notari, on es fa constar la possessió feta per Roger de Besora, procurador del noble Roger Bernat de Foix, vescomte de Castellbò, va donar a Berenguer de Relat, procurador de la reina Elionor, el castell d'Arraona, i la vila de Sabadell.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Santa Maria de la Merced, núm. 179".

Escriptura feta a 8 de Juny de l'any 1366 a Sant Andreu de Palomar, en presència del notari Bernat Mascort, fent constar els poders que Roger Bernat de Foix, vescomte de Castellbò, va oferir a Roger de Besora, cavaller, perquè la reina Elionor pogués vendre el castell d'Arraona i la vila de Sabadell.

Com així sembla de dita escriptura en pergami de l'Armari "Saco Santa Maria de Socós, núm. 186".

Esriptura feta a 10 de Juny de l'any 1366, davant de Guillem de Monmany, notari, i fa referència a la venda feta per Roger Bernat de Foix, vescomte de Castellbò, a favor de la reina Elionor, del castell d'Arraona i la vila de Sabadell, junt amb tots els seus drets i pertinences, pel preu de 154.000 sous.

Com així sembla de dita escriptura en pergami de l'Armari "Saco Santa Maria de Socós, núm. 181".

Esriptura feta a la vila de Molins de Rei, al dia 10 de juny de l'any 1366, davant Guillem de Monmany, notari, on es fa esment de la capitulació o conveni entre el noble Roger Bernat de Foix, vescomte de Castellbò i Berenguer Relat, aquest actuant com a procurador de la reina Elionor, referent la venda del castell d'Arraona i la vila de Sabadell.

Com així sembla de dita escriptura en pergami de l'Armari "Saco Santa Maria de la Merced, núm. 176".

Esriptura feta a 25 de Juny de l'any 1366, davant "Monaner", notari, on consten els poders que la vescomtessa de Castellbò vo donar al noble Roger de Besora, per la lloança i l'aprovació de la venda que el vescomte de Castellbò, marit seu, havia fet a la reina Elionor, del castell d'Arraona i la vila de Sabadell.

Com així sembla de dita escriptura en pergami de l'Armari "Saco Santa Maria de Socós, núm. 188".

Esriptura feta a 26 de Juny de l'any 1366, davant el notari Guillem de Monmany, en què es tracta del consentiment i l'acceptació de Berenguer de Relat, en nom propi i per manament de la reina Elionor, de la venda que Roger de Besora, com a procurador del noble Roger Bernat de Foix, vescomte de Castellbò, li havia fet del castell d'Arraona i la vila de Sabadell, amb els seus termes i pertinences, segons el tracte que abans havien convingut.

Com així sembla de dita escriptura en pergami de l'Armari "Saco Santa Maria de Socós, núm. 191".

Esriptura feta a Barcelona a 9 de Juliol de l'any 1366, davant Guillem de Monmany, notari, en què es fa referència de la capitulació entre el vescomte de Castellbò i la seva muller, per una part, i la reina Elionor per l'altra, sobre la "cuvicción" del castell d'Arraona i la vila de Sabadell.

Com així sembla de dita escriptura en pergami de l'Armari "Saco Santa Maria de Socós, núm. 183".

Esriptura feta a Barcelona a 9 de juliol de l'any 1366, davant Guillem de Monmany, notari, en què es fa constar la carta de pagament que el cavaller Roger de Besora, com a procurador de Roger Bernat de Foix, vescomte de

Castellbò, va fer a Berenguer de Relat, tresorer de la reina Elionor, la quantitat de 154.000 sous, moneda de Barcelona, i era el preu convingut per la venda del castell d'Arraona i la vila de Sabadell, situades al Vallès.

Com així consta a dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Santa Maria de Socós, núm. 189".

Esriptura feta a Barcelona, el dia 13 de Juliol de l'any 1366, actuant de notari Guillem de Monmany, que fa acta de la promesa i compliment de Raimon March i Guillem Marquet, que com a representants directes i en nom de la vila i la Universitat de Sabadell i del castell d'Arraona, prometen a la reina Elionor, de pagar cada any a raó de "quistia", 2.000 sous, però en la facultat de poder-los redimir en dues pagues iguals pel preu de 40.000 sous.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Santa Maria de la Merced, núm. 178".

Esriptura feta a 14 de Juliol de l'any 1366, davant el notari Guillem de Monmany, en què hi ha la promesa de reverència i homenatge que Guillem de Togores, hereu universal del seu germà Francesc, va prestar a la reina Elionor, senyora de la vila de Sabadell, castell d'Arraona i els seus termes, a canvi, però, del feu d'en Gassurts, i per altres feus que tingués per la reina i situats als termes de dit castell d'Arraona i de la vila de Sabadell.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari de Socós, núm. 190".

Esriptura feta a 14 de Juliol de l'any 1366, davant el notari Guillem de Monmany, amb la notificació que Roger de Besora, com a procurador del vescomte de Castellbò, va dir als homes del castell d'Arraona i de la vila de Sabadell, que el senyor vescomte havia venut el castell i la vila a la reina Elionor, i per aquest motiu hi devien tothora promesa d'homenatge i servitud sempre que la reina els ho demanés.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Santa Maria de Socós, núm. 185".

Esriptura feta a 14 de juliol de l'any 1366, davant el notari Guillem de Monmany, sobre la possessió per la qual el procurador de la reina Elionor, va cobrar la quantitat de 2.000 sous que la vila i Universitat de Sabadell, junt amb el castell d'Arraona, s'havien ja compromès a pagar cada any a raó de "quistia" a la reina.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Santa Maria de la Merced, núm. 180".

Esriptura feta a 14 de juliol de l'any 1366, davant el notari Guillem de Monmany, en què es fa constar l'absolució que el vescomte de Castellbò, Roger Bernat de Foix, hagué de fer als feudataris residents al castell d'Arraona, vila de Sabadell i altres veïns, de la reverència, i l'homenatge que li devien, per haver ja venut el castell i la vila a la reina Elionor.

Esriptura feta a Barcelona davant el notari Ferrer Sayol, el dia 30 de Juliol de l'any 1370, i en què es fa saber el canvi que el rei Pere d'Aragó va convenir mútuament amb la seva muller Elionor, sobre el castell de Sant Martí, situat a la Vegueria de Vilafranca del Penedès, amb tots els seus propis drets, pertinences i jurisdiccions, pel castell d'Arraona i la vila de Sabadell, a la Vegueria del Vallès, i també igualment amb tots els seus drets, pertinences i jurisdiccions.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Santa Maria de la Merced, núm. 177".

Esriptura feta a Saragossa, el dia 14 de Novembre de l'any 1381, davant Bartomeu Sirvent, notari, i es refereix a la venda que el rei Pere d'Aragó, va fer a favor de l'Infant Martí, del castell d'Arraona, vila de Sabadell i del castell i vila de Terrassa, al Vallès, junt amb les pertinences existents, pel preu de 44.000 sous.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco Jesús, núm. 62".

Esriptura feta a la ciutat de Barcelona, dia 4 de Novembre de l'any 1391, actuant de notari Andreu Figuera, i es refereix a la venda que l'Infant Martí, fill del rei Pere, i germà del rei Joan I, en consentiment a favor dels Consellers de la ciutat de Barcelona, del castell d'Arraona, vila de Sabadell, castell de Terrassa i la vila del mateix nom, situades al Vallès, i de les viles de Tàrrrega i Vilagrassa, al comtat d'Urgell. A més, totes les terres, jurisdiccions, drets i pertinences del castell i vila de Crevillent, al regne de València, com igualment amb tots els seus drets i pertinences, com també les masies que hi existeixen, pel preu de 6.000 florins d'or.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí, en tres segells, de l'Armari "Saco Jesús, núm. 5".

Esriptura sense dia ni any, on es fa la reverència i l'homenatge que Gaufret, fill de Solesteva, va oferir a Raimon Berenguer, comte de Barcelona, i la comtessa Dolça, per raó del castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 720".

Esriptura sense dia ni any, on hi ha la reverència i l'homenatge que Bernat, fill de Garcendis, va fer a Guillem, fill de Suilla, o Suisla, i també a Ermengardis, per raó del castell d'Arraona i per la terra que li havien donat.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 721".

Esriptura sense dia ni any, on consta la reverència i l'homenatge de Raimon Seniofret, fill d'Empilarda, a favor de Guillem Bernat d'Òdena, fill de Suilla, o Suisla, i a Ermengarda, la seva muller, i llur filla Dierosia, pel feu que tenien al castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 722".

Esriptura sense dia ni any, amb la reverència i l'homenatge de Raimon Gausbert, fill de Persovent, a favbr de Raimon Berenguer i Dolça, comtes de Barcelona, que es refereix al castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 729".

Esriptura sense dia ni any en què es descriu l'homenatge i la reverència de Bernat, fill de Garcenda, a favor de Guillem, fill de Guilla, i Ermengarda, filla de Dierosia, pels castells d'Arraona i de... (il·legible).

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 731".

Esriptura sense dia ni any, en la qual es fa la reverència i l'homenatge d'Arbert Bernat, fill d'Ermengarda, a favor de Guillem Bernat d'Òdena, fill de Guilla i també a favor d'Ermengarda, aquesta muller de Guillem. La reverència i homenatge és pels senyors del castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 735".

Esriptura feta a 2 de les Kalendes de Febrer, però sense fer esment de l'any, on es parla de l'inventari i la llista de béns, mobles i altres objectes que es trobaren al castell d'Arraona.

Com així sembla de dita escriptura en pergamí de l'Armari "Saco L.N. 743".

TRANSCRIPCIÓ ORIGINAL DE L'ESCRITURA-INVENTARI

Hec b(re)ü(e) d(e) .i. casa d(e) Raona q(u) i e(st) ad ped(e) de cast(e)l.
Laxau(i) ibi por[t]adores .iii. cofino(s) .v. et escud(e)l(e)s .vii
et enaps .iii. et canada .i. et estora .i. et map(e)s .i. et sarias.
iii. et ataud .i. et pastera .i. et sedaz .i. et barutel .i.
5 et selo(n)s et olas .viii. nouos. et palas .ii. (1) et pug-
nera .i. et cinta .i. et alcurci(n) .i. et de(n)tals .iii. et arca
.i. cu(m) seraia .i. obtim(a). et ca(n)tars .ii. et gurgin(e)s.
iii. nouo(s) (?). et podal .i. et senaies .ii. et trauas .ii. et sac
.i. boraceie(n) et boraz .i. et g r/abes .iii. d(e) li(n) et ca(n)-
10 tar .i. ple(n) d(e) uinag(re) et culers .iii. et gradal .i.
et destral .i. et exada .i. et coltels .ii. et f ...
d(e) fog .i. et podadora .i. et e ...
.. ra (?) .i. ... dans (?) .ii. et falces .iii. et sot-
sela .i. feltre . et peses .i. et alamud .i.

15 Laxau(i) i(n) castael . cub .i. et tona .i. obtima.
et baril .i. ple(n) d(e) ui(n) et pauo(n)s. xviii.

blad. q(u) i u(e)n(it) d(e) Ausona. i(n) uia. q(ua)r(tere)s. vii
for(ment). et i(n) alia uice . em(in)a .i. i(n) al(ia). uice q(ua)r(tere)s
.vii. et ci(n)t(e)s .ii. i(n) al(ia). uice. m(i)g(ere)s .iii. q(ua)r(tera) .i. rasa
20 for(ment). i(n) al(ia) uice m(i)g(ere)s .vii. ord(ei). i(n) al(ia) uice.

m(i)g(ere)s .v. q(ua)r(tera) . sara. camiare (m) (?). i(n) Palomar
q(ua)r(tere)s .xv. ord(ei). espelta .v. q(ua)r(tere)s. casta(n)nes (?)
m(i)g(era) .i.

25 Facta. ista carta dote u(el)l
donatione .ii. k(a)l(endas) ianu-
arii.

(1) et muse, cancel-lat.

Datació: finals del segle XI.

COMPLEMENT.

Fem avinent l'observació que el nom de Ricard Guillem surt en algunes de les escriptures descrites, i que es coneixen certes particularitats de la seva vida i amb més motiu per haver estat gairebé 21 anys senyor del castell d'Arraona, creiem útil donar més notícies d'aquest molt important personatge de l'antiga història de Sabadell.

Ricard Guillem, no formava part de la noblesa catalana, ni tampoc no era clergue, ni comerciant d'ofici, i no tenia cap càrrec polític ni diplomàtic, però sí que era molt ric i gran propietari de terrenys i edificis i, per altra part, podia considerar-se independent d'altres persones superiors, exceptuant, naturalment, els comtes governants de l'època, ja que la seva llarga vida, va transcórrer sota el govern d'aquests quatre comptes:

Ramon Berenguer I. 1035 - 1076

Ramon Berenguer II. 1076 - 1082

Berenguer Ramon II. 1082 - 1096

Ramon Berenguer III. 1096 - 1131

L'any 1115, veient-se malalt, escriu el seu testament, el qual reproduïm gràficament, i en el qual es pot veure el nom d'Arraona, però ja en 1117 consta que la seva muller Ermessendis era vídua.

Els beneficis que obtenia Ricard Guillem per augmentar les seves riqueses, era de terres conreades que comprava totes les que podia, especialment aquelles plantades de vinyes, cosa que fa creure que recollia força quantitat de vi, que després se sap que el venia no pas a la mateixa Barcelona, i sí a les terres gironines i les veïnes de França. Aquesta preferència de Ricard Guillem pel conreu de les vinyes, fa pensar que quan en 1101, adquireix el castell d'Arraona, potser ja s'hi produïa vi, encara que no sabem quan es plantaren els ceps. Una cosa curiosa, és que no fa pas gaires anys, potser una trentena, per aquelles pendents de l'actual turó d'Arraona, hi havia ceps plantats de raïm negre.

De fet, la Història de Sabadell, tots la coneixem per les magnífiques explicacions de Miquel Carreras, de l'any 1932, al seu valuós llibre "Elements d'Història de Sabadell" en què avalua també el treball d'altres historiadors

anteriors, com el més destacat, el Dr. Bosch i Cardellach, i els posteriors hem de reconèixer que s'ha avançat molt poc perquè uns han anat copiant el que havien dit els altres. La investigació històrica aprofundida no s'ha fet encara a Sabadell pel que es refereix a les èpoques més antigues després de la dominació romana. Falta investigar per aclarir molts problemes i incògnites de la nostra història local, i mai no es podrà ésser un complet historiador si al mateix temps no s'és, també, un investigador que no s'acontenta ni es conforma només en el que altres han escrit. Pensem en els molts segles d'història sabadellenca transcorreguda i la gran quantitat de fets que hi han esdevingut, per exemple, i en relació al propi Ricard Guillem, no ens podem pas conformar amb el poc que es coneix ni els motius suficients de com va adquirir el castell d'Arraona dels germans Pere i Ramon Guillem, que segurament no eren familiars tot i portar igual cognom.

Altres incògnites es presenten quan després, a l'any 1112, Ricard Guillem, ven el castell i l'església de Sant Salvador al bisbe de Barcelona, per nom Ramon. Però passa només cosa d'un any, en 1113, que Ricard Guillem torna a comprar-ho tot per un preu un xic més crescut, com eren 60 lliures de plata. Però també en poc temps, ara menys d'un any, el comte de Barcelona, Ramon Berenguer III, no sabem encara per quines causes, va prendre el castell d'Arraona a Ricard Guillem, si bé li va tornar a donar en el curs del mateix any. Veiem, doncs, com aquestes ratlles així explicades, encara que formen part de la història, no ens deixen, com a investigadors, gens satisfets, com tampoc les moltes coses que ens falten saber dels altres personatges que en el seu temps, també foren senyors del castell i terme d'Arraona, i després de les terres de Sabadell. Per tenir personalment referències de llocs on es troba documentació que estudiada donaria més llum a la foscor que tenim dels segles passats, oferim aquesta llista tot donant preferència als interessats per la investigació històrica local:

Arxius de la ciutat d'Igualada i comarca, pel que es refereix als senyors d'Òdena, que durant molts anys, tres generacions familiars, foren també senyors de les terres arraoneses. Arxius de Terrassa i de Vic, i per descomptat, perquè no es digui que ens el deixem, l'important Arxiu Històric de la nostra ciutat. Arxiu del Bisbat i de la Seu de Barcelona. Arxiu Notarial i l'Arxiu Històric de Casa l'Ardiaca, com també l'imprescindible Arxiu de la Corona d'Aragó.

Però no ens desencaminem en altres qüestions, i concretant-nos en el nostre personatge, que segons Miquel Carreras, diu que va morir en 1122, i altres historiadors entre els anys 1115-1117, com així hem dit més enrera, consta que el dia 13 de gener de l'any 1101, compra a Ramon Guillem D'Òdena, el castell d'Arraona pel preu de 40 lliures. El dia 18 de març de 1113, torna a comprar el castell que havia passat a mans del Bisbe de Barcelona, Ramon, pel preu de 60 lliures. Finalment, el dia 21 de setembre de 1114, el retorna a comprar per 300 morabatins, al comte Ramon Berenguer III. Però ara, un altra compra important que fa Ricard Guillem, és la d'un molí situat al

mateix terme d'Arraona, compra que fa el dia 1 de gener de l'any 1115, i en paga 2 morabatins a qui fins aleshores n'havia estat propietari, i es deia Geral Sinfré.

Com a orientació al valor monetari dels segles XI-XII, es diu que per dues unces d'or es podia comprar una casa. Un alou, en valia sis, un molí amb el seu propi rec d'aigua, vuit unces, i això fa pensar que aquell molí d'Arraona, pel qual Ricard Guillem pagà dos morabatins, devia ésser un molinet senzill o és que el seu propietari tenia necessitat de vendre. Sigui una cosa o altra, el que més es distingeix en la història local d'aquells anys, és la forta personalitat de Ricard Guillem, ciutadà de Barcelona i senyor d'Arraona i Sabadell, i esperem que un altre dia sabrem més coses d'aquest personatge, i al lector que s'hi vulgui interessar, li recomanem les següents publicacions que a nosaltres, més ens han servit per escriure aquestes ratlles.

Miquel Carreras. **Elements d'Història de Sabadell**. 1932.

Els Castells Catalans, volum II. Editorial Rafael Dalmau. Barcelona, 1967. I molt especialment, l'interessant article de José Enrique Ruiz Domènec, **El origen del capital comercial en Barcelona**", publicat a la Revista Miscel·lània Barcinonensia, núm. XXXI. Abril de 1972.